

KASB-HUNARGA YO‘NALTIRISH BO‘YICHA OTA-ONALARGA PSIXOLOGIK TAVSIYALAR

Elmurodova Aziza Ahmadovna

*Toshkent shahri Yangihayot tumani 32-sonli
umumta'lim maktabining kasbga yo'naltiruvchi psixologi*

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada farzandlarni kasb-hunarga yo‘naltirish jarayonida ota-onalarning psixologik roli, to‘g‘ri yondashuv usullari hamda bolalarning qiziqish va qobiliyatlarini qo‘llab-quvvatlash yo‘llari yoritiladi.

Kalit so‘zlar: kasb tanlash, ota-ona, psixologiya, motivatsiya, qobiliyat, qiziqish, yo‘naltirish.

KIRISH

Kasbga yo‘naltirish — bu o‘quvchilarning qiziqishi, qobiliyati, shaxsiy xususiyatlari va jamiyat ehtiyojlarini hisobga olgan holda ularni to‘g‘ri kasb tanlashga yo‘naltiruvchi psixologik va pedagogik jarayondir. Bu jarayon o‘quvchining kelajakdagi hayot yo‘lini to‘g‘ri belgilashda muhim ahamiyatga ega bo‘lib, uning shaxs sifatida rivojlanishiga ham bevosita ta‘sir ko‘rsatadi.

Kasb tanlash jarayonida o‘quvchining qiziqishlari va moyilligi asosiy rol o‘ynaydi. Har bir bola turli sohalarga qiziqadi va shu qiziqishlar uning kelajakdagi kasbiy yo‘nalishini belgilashga yordam beradi. Shu bilan birga, qobiliyat va iste‘dod ham muhim omillardan biridir, chunki har bir kasb ma‘lum bilim, ko‘nikma va layoqatni talab qiladi.

Kasbga yo‘naltirishda o‘quvchining temperament va xarakter xususiyatlari ham hisobga olinadi. Masalan, faol va tezkor o‘quvchilar ko‘proq dinamik kasblarga, sokin va puxta fikrlaydiganlar esa tahlil talab qiladigan sohalarga mos bo‘lishi mumkin. Bundan tashqari, motivatsiya va o‘zini anglash darajasi ham kasb tanlashda muhim psixologik omil hisoblanadi.

Bu jarayonda psixologik diagnostika usullari, ya‘ni testlar, suhbatlar, kuzatish va anketalar orqali o‘quvchining ichki imkoniyatlari aniqlanadi. Olingan natijalar asosida unga mos kasb yo‘nalishlari tavsiya qilinadi. Shuningdek, kasblar haqida to‘liq va real ma‘lumot berish ham o‘quvchining ongli qaror qabul qilishiga yordam beradi.

Kasbga yo‘naltirish jarayonida o‘qituvchi va psixologning hamkorligi juda muhim. O‘qituvchi o‘quvchining fanlarga bo‘lgan qiziqishini kuzatib boradi, psixolog esa uning shaxsiy va psixologik xususiyatlarini tahlil qiladi. Ota-onalar ham bu jarayonda faol ishtirok etishi, farzandini qo‘llab-quvvatlashi, lekin unga bosim o‘tkazmasligi kerak.

Kasb tanlash — shaxs hayotidagi eng muhim qarorlardan biridir. Bu jarayonda o‘smirning qobiliyati, qiziqishi va shaxsiy xususiyatlari bilan birga, ota-onaning to‘g‘ri yondashuvi ham katta ahamiyatga ega.

Ko‘pincha ota-onalar farzandining kelajagini o‘z istagi asosida belgilashga harakat qiladi. Biroq bu yondashuv har doim ham ijobiy natija bermaydi. Kasb tanlashda bolaga erkinlik berish va uning ichki qiziqishlarini hisobga olish muhimdir.

Ota-onalar uchun asosiy psixologik tavsiyalar

1. Farzandni tinglash va tushunish

Bola nimaga qiziqayotganini, qaysi fan yoki faoliyat unga yoqishini diqqat bilan kuzatish va tinglash kerak.

2. Bosim o‘tkazmaslik

Kasb tanlashda majburlash yoki bosim o‘tkazish bolaning motivatsiyasini pasaytiradi va qarshilik uyg‘otadi.

3. Qobiliyat va qiziqishni aniqlashga yordam berish

Testlar, suhbatlar va kuzatish orqali bolaning qobiliyatini aniqlash muhim.

4. Kasblar haqida to‘g‘ri ma‘lumot berish

Farzand turli kasblar haqida real tasavvurga ega bo‘lishi kerak. Bu uning ongli qaror qabul qilishiga yordam beradi.

5. Psixolog bilan hamkorlik qilish

Kasbga yo‘naltirish bo‘yicha maktab psixologining tavsiyalaridan foydalanish samarali hisoblanadi.

6. O‘ziga ishonchni rivojlantirish

Bola o‘z qarorlarini mustaqil qabul qila olishiga ishonch hosil qilishi kerak.

7. Ijobiy qo‘llab-quvvatlash

Farzandning har bir kichik yutug‘ini rag‘batlantirish uning motivatsiyasini oshiradi.

8. Real imkoniyatlarni hisobga olish

Kasb tanlashda faqat orzu emas, balki real imkoniyatlar ham inobatga olinishi lozim. Kasb - inson hayotidagi eng muhim tanlovlardan biridir. Chunki inson hayotining katta qismini aynan o‘z kasbi doirasida o‘tkazadi. Shu bois, bu masalada ota-ona sifatida bizlarning yondashuvimiz, sabrimiz va e‘tiborimiz muhim ahamiyat kasb etadi.

Kasbga yo‘naltirish (kasb tanlash) jarayonida ota-onalarning roli juda muhim. Farzandning qiziqishlarini tushunish, unga imkoniyatlar yaratish va unga yo‘l ko‘rsatish orqali ota-onalar uning kelajagini belgilashda katta hissa qo‘shadilar.

Ota-onalar farzandining kelajagini shakllantirishda juda muhim rol o‘ynaydi. Ularning qiziqishlarini tushunish, ularga imkoniyatlar yaratish va to‘g‘ri yo‘l ko‘rsatish, bolaning o‘zini anglashiga va muvaffaqiyatli kelajak qurishiga yordam beradi.

Farzandning kasb tanlashi-uning kelajagini belgilovchi eng muhim hayotiy tanlovlardan biridir. Bu jarayonda ota-onaning roli beqiyosdir.

Aynan ota-ona farzandga:

Yo‘l ko‘rsatadi: Ota-ona bolani eng yaxshi taniydi. U bola nimaga qiziqishini, nimalarga moyilligini, qanday muhitda o‘zini erkin tutishini kuzatadi. Ushbu bilimlar farzandni to‘g‘ri yo‘nalishga yo‘naltirishda asosiy manba bo‘ladi.

Qo‘llab-quvvatlaydi: Farzand kasb tanlashda ikkilanib qolishi mumkin. Ota-onaning ishonchi va ruhiy tayanchi unga jasorat beradi. "Sen bunga qodirsan", "Sening tanlovingga ishonaman" degan so‘zlar bolaning ichki kuchini uyg‘otadi.

To‘g‘ri yondashgan ota-ona farzand o‘rniga qaror qilmaydi, balki u bilan maslahatlashadi, turli kasblar haqida axborot beradi va o‘z qarorini ongli va mustaqil tarzda qabul qilishga undaydi.

Zarur sharoit va imkoniyatlarni yaratadi

To‘g‘ri kasbni tanlash uchun farzand turli mashg‘ulotlarda ishtirok etishi, tajriba orttirishi, o‘zini sinab ko‘rishi kerak. Ota-ona bu yo‘lda uni rag‘batlantiradi va zarur shart-sharoitlarni yaratadi. Kasb tanlashda ota-onaning roli - yo‘l ko‘rsatish, ishonch bildirish, va eng muhimi, farzandning ichki ovozi tinglashiga yordam berishdir. Shu tarzda qilingan tanlov - hayotda to‘g‘ri yo‘l tanlashga xizmat qiladi.

Farzandning kelajagini belgilashda ota-onalarning o‘rni:

Qiziqishlarni tushunish: Ota-onalar bolalarining qiziqishlarini kuzatib, ularning nimalarga qiziqishini bilishlari kerak. Bu bolaga to‘g‘ri kasb va yo‘nalish tanlashda yordam beradi. Imkoniyatlar yaratish: Farzandning qiziqishiga qarab, ota-onalar turli mashg‘ulotlar, turlar va treninglar orqali imkoniyatlar yaratishi zarur. Bu bolaga o‘z qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Yo‘l ko‘rsatish: Bola o‘z yo‘lini tanlashda ota-onalarning maslahatlari va yordamiga ehtiyoj sezadi. Ota-onalar unga o‘qish, kasb tanlash va muvaffaqiyatga erishish yo‘lini ko‘rsatishi lozim.

Shaxsiy rivojlanish va ko‘nikmalarni rivojlantirish: Bolaga qiziqishlarining ustida ishlashni va o‘zini rivojlantirishni o‘rgatish kerak. Ota-onalar uni o‘qishga, yangi ma‘lumotlarni o‘zlashtirishga undab, unga qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Muvaffaqiyatlarga erishish uchun rag‘batlantirish: Farzandning kichik muvaffaqiyatlari va yutuqlarini rag‘batlantirish, unga ishonch bag‘ishlash kerak. Bu, uning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va yangi marralarga erishishga turtki bo‘ladi.

Farzandning kelajagini shakllantirishda ota-onaning yordami nafaqat uning qiziqishlarini anglashga, balki unga o‘zining haqiqiy yo‘lini topishda ham juda katta ahamiyatga ega. Ular unga yuksak motivatsiya, mustahkam asos va muvaffaqiyatga erishish uchun zarur ko‘nikmalarni berishadi.

Farzandning kelajagini shakllantirishda ota-onaning yordami

Farzandning hayot yo‘li - bu faqatgina ta’lim yoki kasb tanlash emas, balki uning shaxsiy o‘sishi, qobiliyatlarini anglash va jamiyatda o‘z o‘rnini topish jarayonidir. Bu jarayonda ota-onaning roli quyidagicha ko‘zga tashlanadi:

1. Qiziqish va qobiliyatlarni anglashga yordam berish: Bola o‘zida mavjud iqtidor va intilishlarni har doim ham o‘zi anglay olmaydi. Ota-ona esa farzandini kuzatish, tinglash va ruhlantirish orqali bu qobiliyatlarni yuzaga chiqarishda yordam bera oladi.

2. Yo‘l ko‘rsatish va yo‘naltirish: Bola turli imkoniyatlar ichidan yo‘l tanlayotganda, ota-onaning maslahatlari, tajribasi va ko‘rsatmalari unga to‘g‘ri qaror qabul qilishda asos bo‘la oladi. To‘g‘ridan-to‘g‘ri buyruq emas, balki yo‘l-yo‘riq berish muhim.

3. Ilhom va ishonch manbai bo‘lish: Bola o‘z oldiga maqsad qo‘yish va unga ishonch bilan erishish uchun ota-onaning ishonchini sezishi lozim. "Sen buni eplay olasan" degan so‘z, ba’zida eng katta motivatsiyadir.

4. Zarur imkoniyat va resurslarni yaratish: Kitoblar, to‘garaklar, kurslar yoki ustozlar bilan tanishtirish orqali ota-ona farzandining salohiyatini rivojlantirish uchun muhit yaratadi.

5. Qiyinchiliklarda yonida bo‘lish: Har bir yo‘lning sinovlari bo‘ladi. Ota-ona bolaga noto‘g‘ri qarorlar yoki muvaffaqiyatsizliklardan qo‘rqmaslikni o‘rgatadi, uni ruhiy jihatdan qo‘llab-quvvatlaydi.

Farzandga o‘zining haqiqiy yo‘lini topishda yordam berish - bu ota-onaning eng muhim vazifalaridan biridir. Bu yordam sevgi, sabr, tushunish va qo‘llab-quvvatlash orqali amalga oshiriladi. Bola o‘zini qadrlangan, tushunilgan va ishonilgan deb his qilsa, u o‘z yo‘lini dadil tanlaydi va shaxs sifatida shakllanadi.

XULOSA

Kasb-hunarga yo‘naltirish jarayonida ota-onaning psixologik yondashuvi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Farzandning qiziqishlarini hurmat qilish, uni qo‘llab-quvvatlash va to‘g‘ri yo‘l-yo‘riq ko‘rsatish orqali uning kelajakdagi muvaffaqiyatini ta’minlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Karimova V.M. Yosh davrlari psixologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
2. G‘oziev E.G‘. Umumiy psixologiya. – Toshkent: Universitet, 2018.
3. Davletshin M.G‘. Pedagogik psixologiya asoslari. – Toshkent: Fan, 2017.
4. Shoumarov G‘.B. Oila psixologiyasi. – Toshkent: Sharq, 2016.
5. Mavlonov A. Pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2021.
6. Super D.E. Career Development: Self-Concept Theory. – New York: College Entrance Examination Board, 1980.

7. Holland J.L. Making Vocational Choices. – Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, 1997.
8. Bandura A. Social Cognitive Theory of Career and Academic Interests. – San Diego: Academic Press, 2001.
9. Ziyonet

